

Vyhodnocení realizačního projektu záchranného programu hnědáka osikového (*Euphydryas maturna*) v ČR v roce 2014

V následujícím textu jsou uvedeny aktivity, které byly naplánovány k realizaci v roce 2014 (uvedeny kurzívou) a způsob jejich realizace. Číslování jednotlivých kapitol respektuje a odkazuje k členění v ZP. Na realizaci opatření se podíleli jak vlastníci lesa, či jimi najaté subjekty, tak také SOM, Společnost na ochranu motýlů, která realizovala monitoring.

3.1 Péče o biotop

Realizační projekt:

3.1.1 Prvotní lesnické zásahy na lokalitách výskytu druhu a

3.1.2 Opatření střednědobá - do konce platnosti následujícího LHP (do roku 2025)

V porostní skupině 2E1 v Dománovickém lese proběhne opětovná prořezávka postupně odrůstajícího a houstnoucího porostu. Cílem je prosvětlení porostu a jeho udržení v příznivém stavu tak, aby i nadále fungoval jako významná mikrolokalita druhu. V okolí obsazených stromů budou vyřezány nepůvodní dřeviny (DBC, BO, SM, MD) a stínící keře (např. líska), ale také část příliš bujného jasanového zmlazení. Opatření bude realizováno na počátku roku 2014 svépomocí.

V porostních skupinách 1A10a a 1A10b proběhne v zimním období 2014/2015 prosvětlení porostu na ploše cca 2 ha na dvou ploškách. Dojde zde ke snížení zakmenění na úroveň 0,7 s cílem podpory přirozeného zmlazení zejména jasanů a dubů. Plochy, kde k zásahu dojde, budou oploceny, aby nedocházelo k okusu mlazení zvěří. Realizace opatření bude hrazena z POPFKu.

V Žiželickém lese dojde k úpravě parametrů ploch určených k mýtní těžbě, aby byly respektovány stanovištní požadavky druhu. Plánované paseky budou prostorově rozčleněny zachováním žeber a na některých plochách budou ponechány výstavky. Zvýšené náklady vyplývající z těchto požadavků budou kompenzovány za pomoci újmy za ztížené hospodaření.

Na vhodných pasekách ve stáří cca 1-7 let bude zvažena další dosadba jasanů. Tam, kde bude na základě zhodnocení jejich vitality zřejmé, že došlo k nežádoucím úhynům, nebo jich bude nedostatek z jiných důvodů, bude přistoupeno k dosadbám. Opatření bude hrazeno v rámci náhrady újmy za ztížené lesní hospodaření, předpokládanou výši ovšem není možné v tuto chvíli vyčíslit.

Při plánovaných lesnických zásazích v EVL budou respektována dohodnutá omezení:

- těžba – na určených plochách menší náseky,*
- příprava půdy – nepoužívání naorávání, možnost používání frézování, nepoužívání chemických přípravků v určených porostech,*
- zalesnění, obnova – využití přirozené obnovy dubu a jasanu tam, kde je to možné, doplnění množství jasanu výsadbou na pasekách v objemu 10 % normovaného množství,*
- ochrana kultur proti buřeni – nepoužívání chemických přípravků v určených porostech EVL, místo chemických přípravků používání mechanické ochrany – ožínání.*

Realizace:

Prořezávka v porostní skupině 2E1 v Dománovickém lese proběhla dle plánu na počátku roku 2014.

Plánovaný zásah v porostech 1A10a a 1A10b ovšem neproběhl, protože nedošlo k dohodě na jeho přesném umístění. Zároveň byl připravován projekt pro EHP fondy pro roky 2015–2016, kam jsme ho chtěli spolu s dalšími opatřeními zařadit.

V Žiželickém lese došlo k úpravě parametrů těžných ploch. Ty nebyly vykáceny holosečně, ale zůstalo zde cca 20 stromů na hektar. Ponechané jasaný mohou být zdrojem budoucího zmlazení, navíc došlo díky ponechaným stromům k rozrůznění podmínek z pohledu míry osluněnosti.

Na dříve zalesněné paseky se jasaný v roce 2014 nedosazovaly. Při zalesňování čerstvých pasek v porostech 3A11, 7B11 a 7B14 ale bylo kromě vlastníky preferovaných dubů celkem vysazeno 1 700 ks jasanů.

3.1.5 Výběr vhodných lokalit pro repatriaci druhu

Realizační projekt:

V roce 2014 je plánováno pokračování průzkumu vybrané části NPR Libický luh s cílem úpravy hospodaření, aby mohlo dojít později k repatriaci druhu. Pozornost bude věnována zajištění dostatečné nabídky nektaronosných rostlin v blízkosti vytipované plochy vhodné pro návrat druhu. S vlastní repatriací se ale v tomto roce ještě nepočítá. Na základě zjištěných informací budou upřesněny návrhy na úpravu plánu péče o NPR Libický luh.

Realizace:

Průzkum území proběhl ve spolupráci s monitorovateli ze SOM a také zpracovatelem plánu péče o NPR. Do připravovaného plánu péče tak bylo zařazeno několik opatření zaměřených na zlepšení podmínek pro případnou repatriaci druhu, ať už jde o strukturu porostů, nabídku jasanů i nektaronosných rostlin. Navržená opatření pak byla diskutována i s relevantními pracovníky MŽP, aby zbytečně nedošlo k nedorozuměním při schvalování plánu péče. Podobné jednání proběhlo i s LČR, které se o toto území starají, aby byla opatření později realizovatelná. V obou případech byla jednání úspěšná.

3.2 Péče o druh

Realizační projekt:

3.2.1 Repatriace na vybrané lokality

Za účelem ověření postupů při repatriaci druhu na vhodné lokality, které v minulosti obýval, bude započato s experimentálním odběrem a řízeným poloodchovem housenek. První fáze ale začne v roce 2014 pouze tehdy, pokud dojde k dalšímu nárůstu počtu snůšek a larválních hnízd a odběr cca 1-2% housenek nebude pro celou populaci s ohledem na její velikost rizikový. Z několika hnízd bude odebrána část housenek a přenesena na experimentální plochu, kde budou dále sledovány. Cílem je pozorovat jejich chování v podzimním období a koncentrovat je na vybrané ploše. Na jaře je tak půjde snáze kontrolovat, aby mohly být k případnému prvnímu pokusu o repatriaci vybrány pouze ti jedinci, kteří nebudou napadeni parazitoidy.

Realizace:

Tato aktivita v roce 2014 realizována nebyla. Důvodem bylo to, že byla zařazena do chystaného projektu z EHP fondů, takže se její realizace posunula na rok 2015.

3.3 Monitoring

Realizační projekt:

3.3.1 Monitoring larev a 3.3.2 Monitoring imág

Také v roce 2014 bude probíhat monitoring populace hnědáška osikového metodami monitoringu larválních hnízd a transektového monitoringu imág. Důraz bude opět kladen na prokázání výskytu na plochách, které byly v minulých letech ovlivněny managementem, aby se ověřilo, zda a jak je daný management účinný. S ohledem na získané zkušenosti ale budou na těchto plochách cíleně vyhledávány snůšky a larvální hnízda, mága nikoliv. Monitoring bude zajištěn SOM podobně jako v předchozích letech a bude hrazen z POPFK.

Kromě toho je v roce 2014 v plánu průzkum území na jižním okraji Chřibů, kde byl v roce 2013 nalezen jedinec hnědáška osikového. Výskyt stabilní populace není příliš pravděpodobný a spíše se jedná o jedince, který uletěl z chovu, ale přesto je třeba území prověřit. Opatření bude realizováno ve vlastní režii.

3.3.4 Pravidelné hodnocení a optimalizace péče o biotop

Velký důraz bude v roce 2014 kladen na zhodnocení přínosů provedených managementových opatření. V rámci monitoringu larev bude zjišťována jejich přítomnost na těchto plochách, ale zaměříme se také na posouzení stavu vegetace, abychom mohli lépe vyhodnotit realizovaný management. Na základě získaných informací bude provedena optimalizace plánovaných managementových opatření.

Realizace:

Monitoring larválních stádií přinesl výsledky srovnatelné s rokem 2013. Počet stromů, na nichž byly nalezeny snůšky a larvální hnízda byl prakticky stejný (90 oproti 91), došlo však k mírnému poklesu v počtu nalezených snůšek i hnízd (112 oproti 130). Celkově je ale možné považovat situaci za stabilizovanou. Bohužel opětovně nedošlo k nálezu žádného stromu se snůškou v Žiželickém lese.

Dospělí motýli byli v rámci monitoringu zaznamenávání pomocí transektových pochůzek bez značení a zpětných odchytů. I zde výsledky odpovídají výsledkům z roku 2013, když byl celkový počet odhadnut na 116 jedinců.

V roce 2014 také proběhla plánovaná návštěva oblasti jižních Chřibů, kde byl v roce 2013 zaznamenán jedinec hnědáška osikového. Na jaře proběhla návštěva spolupracovníků, kteří však žádné motýly nenalezli. Na podzim jsme návštěvu zopakovali, přičemž jsme navštívili širší území. Pátrali jsme jak po zbytcích případných larválních hnízd, tak jsme také vyhodnocovali kvalitu zdejších lesních porostů. Ačkoliv jsme ale navštívili několik lokalit, úspěšní jsme nebyli. A ani zdejší porosty nevypadají příliš nadějně. Jasan je zde velmi vzácný a prakticky úplně zde chybí světlejší rozvolněné porosty. Celkově je tedy zřejmé, že nejde o perspektivní oblast, kde by se dala nějaká zapomenutá populace očekávat.

Pozitivním zjištěním naopak byla pozitivní reakce druhu na provedené managementové zásahy. Na prosvětlované ploše v porostu 2E1 bylo i tentokrát nalezeno větší množství jedinců i snůšek, ačkoliv celkově došlo k jejich mírnému úbytku. Velmi výrazně ale naopak hnědásek zareagoval na rekonstrukci plochy 2E3a, kdy samice kladly vajíčka na nízké loni vysazované sazenice. Snůšky se také ve větší míře objevily v porostu 1B12, kde došlo k prosvětlování již před rokem 2011. Teprve v roce 2014 však byly tyto plochy ve větší míře využity. Další plochy, které se nacházejí severně blíže k silnici však ani tentokrát využity nebyly.

3.6 Ostatní opatření

Realizační projekt:

3.6.1 Aktivní spolupráce s vlastníky

I nadále bude probíhat jednání a spolupráce s vlastníky lesa v EVL, aby byla umožněna realizace naplánovaných opatření a dlouhodobé přežití druhu. V roce 2014 půjde zejména o vyjasnění situace ohledně formy vyhlášení EVL a konzultace při tvorbě nového plánu péče o PR Dománovický les, který se zavázala vypracovat AOPK ČR.

Realizace:

Spolupráce s vlastníky lesa byla v roce 2014 velmi intenzivní, protože se řešilo pro ně velmi důležité vyhlášení EVL. Návrhem MŽP bylo vyhlášení celé plochy EVL jako přírodní památky, což ale bylo pro vlastníky nepřijatelné. Nakonec se podařilo dohodnout na tom, že zatím ponecháme stávající situaci, kdy je část území chráněna jako přírodní rezervace a další bude zajištěna tzv. základní ochranou. Přírodní památka bude případně krajským úřadem vyhlášena pouze v disjunktní části EVL, v Žiželickém lese.

Kromě toho probíhaly konzultace i nad připravovaným plánem péče o stávající přírodní rezervaci, který chystá AOPK ČR. Dále se také projednávaly náměty na aktivní opatření a dlouhodobější vizi managementu v delším časovém horizontu.

Jiné

Realizační projekt:

V průběhu června 2014 by měla být navštívena lokalita druhu v Sasku, abychom se seznámili s tamními podmínkami a přístupy a mohli tak případně doplnit spektrum u nás realizovaných opatření. Bude-li to organizačně možné, budou navštíveny i další lokality v blízkém zahraničí za účelem doplnění informací a navázání spolupráce.

Koncem roku 2014 případně na počátku roku 2015 proběhne pravidelné setkání realizačního týmu ZP.

Realizace:

Podle plánu byla navštívena lokalita hnědáka osikového v Sasku u města Lipsko. Ta svou strukturou odpovídá spíše Libickému luhu, protože jde o celkově vlhčí lokalitu v nivě řeky. Motýly jsme během návštěvy neviděli, ale našli jsme několik larválních hnízd. Inspirací pro nás byla péče o les, v němž se výběrně těžilo, takže byl výrazně světlejší, než náš Libický luh. I přesto se ale motýli drží hlavně kolem cest a přilehlých drobných světlin, i když to může být jen zdánlivé v důsledku méně intenzivního monitoringu.

Kromě plánovaných aktivit bylo nutné řešit i existenci hnízda lesních mravenců r. *Formica* v těsném sousedství plochy 2E3a rekonstruované v roce 2013. Jelikož jsou mravenci významnými predátory hmyzu, bylo nutné přistoupit z hlediska předběžné opatření k odstranění tohoto mraveniště. To bylo realizováno na základě udělené výjimky dle § 56.

Setkání realizačního týmu se uskutečnilo v únoru 2015. V rámci diskuse byla probírána jak realizace ZP, tak konkrétní opatření a návrhy na další roky.

Shrnutí realizace ZP v roce 2014:

Během roku 2014 se podařilo realizovat větší část naplánovaných akcí, byť oproti roku 2013 nebyl v plánu žádný velký zásah. Úspěchem je ale zejména vyjasnění situace ohledně vyhlášení EVL Dománovický les a zahrnutí opatření na podporu druhu do připravovaného plánu péče o NPR Libický luh.

Výsledky monitoringu ukázaly setrvalý stav. Počet jedinců je nicméně stále pod hranicí 500 rozmnožujících se jedinců, takže je potřeba realizovat další opatření. Jasným pozitivem je ale využití řady dřívě managementem dotčených ploch a zejména čerstvě rekonstruované plochy 2E3a. To je pro nás ukazatelem toho, že šlo o zásah potřebný a povedený.